
HYBRIS-UL DEZUMANIZĂRII ȘI DISTOPII ALE POSTUMANULUI ÎN ROMANELE LUI SAVATIE BAȘTOVOI

Constantin IVANOV

Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”

Rezumat: Articolul abordează problema dezumanizării provocată de răul ideologic și reflectată în romanele lui Savatie Baștovoï: „Iepurii nu mor”, „Audiență la un demon mut” și „Diavolul este politic corect”. Încercăm să urmărim în narațiunile date cum este denunțat mecanismul, la nivelul sensibilității imaginare, ce declanșează răul în urma implementării unor politici impuse de „societățile totalitare/ ideale” cu derivatele lor instituționale și efectul acestora asupra conștiințelor și conduitei umane. Articolul analizează, exclusiv pe o filieră tematică sau pe subiectul ce vizează în mare parte expresia răului ce se constituie după o matrice ideologică totalitară, caracteristicile ce pot confirma ipoteza noastră, precum că aplicarea cu forța a unui ideal utopic poate distruge cea mai sensibilă latură a omului, identitatea sa.

Cuvinte-cheie: distopie, dezumanizare, ideologie, răul ideologic, imaginar, societate totalitară, libertate.

Abstract: The article approaches the problem of dehumanization which is caused by the ideological evil and are reflected in Savatie Baștovoï's novels: „Rabbits do not die”, „Audience to a dumb demon” and „The devil is politically correct”. We try to follow in the given narratives how the mechanism is denounced, at the level of imaginary sensitivity, which triggers evil following the implementation of policies imposed by „totalitarian / ideal societies” with their institutional derivatives and their effect on human consciousness and behavior. The article analyzes, exclusively on a thematic channel or on the subject that largely aims at the expression of the evil that is constituted according to a totalitarian ideological matrix, the characteristics that can confirm our hypothesis, as that the forceful application of a utopian ideal can destroy the most sensitive side of man, his identity.

Keywords: dystopia, dehumanization, ideology, ideological evil, imaginary, totalitarian society, freedom.

Răul identificat de noi în expresia dogmatic-ideologică apare în imaginarul artistic literar în formulele sale coercitive instituționalizate. Am insistat asupra acestor precizări, pentru că în caz contrar am fi fost nevoiți să ne limităm doar la abordarea pe gen a scrierilor distopice (anti-utopii). Acest tip de literatură a fost realizat în spiritul implementărilor imaginare a unor societăți ideale descrise de Platon în „Republica” (aproximativ 370-360 î.Hr.), Thomas Morus în „Utopia” lui (1516), Tommaso Campanella în „Cetatea soarelui” (1602), Jonathan Swift în „Călătoriile lui Gulliver” (1726) ș.a. Altfel spus, nu ne interesează exclusiv scrierile distopice sau anumite discuții

asupra acestui gen de scriere literară, ci mai degrabă o abordare tematică a unor creații literare relevante subiectului în discuție. Ne interesează în mod deosebit acele ficțiuni literare din literatura română în care se denunță mecanismul, la nivelul sensibilității imaginare, ce declanșează răul în urma implementării unor politici impuse de ideile unor „societăți ideale” cu derivatele lor instituționale și efectul acestora asupra conștiințelor și conduitei umane. Spre exemplu la Kafka persistă un rău ascuns în mecanismele supraetajate birocratice, precum în „Castelul”; un rău ascuns în simțul vinovăției, după cum putem observa din nuela „Metamorfoza”; un rău ce se naște din

nesăbuiță și din neputința de a lua atitudine, după cum apare în „America”; un rău care se transformă într-o vină pe cât de absurdă, pe atât de imposibil de-a fi contestată, întrezărit atât de bine în „Procesul”; sau un rău ce se impune prin teroarea manifestată de un tată asupra unui fiu aproape neajutorat, mărturisit cu atâta sinceritate în „Scrisoare către tata”. Astfel, Kafka, prin îngrămădirea de situații absurde, reușește să redea drama individului sugrumat de mașină birocratică a statului polițienesc.

Problema dezumanizării reflectată în opere literare este legată în mare măsură de un *standard* ideologic care se suprapune peste factorul ce definește personalitatea umană, gândirea liberă și constituția sa spirituală ca imagine a divinului. Or, factorul ideologic de constrângere suprapus peste personalitatea umană, nu face decât să o anuleze și să-l transforme pe om într-o piuliță anonimă. Dacă această personalitate se manifestă cumva, imediat devine un pericol pentru sistem, un *hybris* împotriva entității sociale „ideale”. Dacă însă această manifestare umană, impulsivă de un caracter și o sensibilitate aparte, atinge abisalitatea unor manifestări fundamentale, atunci se deschide calea pentru afirmarea liderului spiritual prin care poate fi salvată întreaga comunitate. E o situație pe care foarte bine o reflectă Ioan Petru Culianu în romanul său științifico-fantastic „Hesperus”, unde înfățișează o lume căreia i-a fost restricționat accesul la Artă spre a putea supraviețui unui cataclism nuclear. Însă adevărata libertate e descoperită doar atunci când un membru al comunității (hesperiene) perseverează în „tehnicile” de receptare a Artei, și devine astfel „Maestru al Artei”. Datorită acestui Maestru devine posibil un nou act de creație a lumii. O nouă creație vine să ia ființă pe ruinele celei vechi, iar „Maestrul Artei”, după cum sugerează Culianul la finalul romanului, ia atributele instanței divine: „Lester s-a împreunat cu nevasta sa Linda. Ea a rămas

însărcinată și a născut pe Daleth. Și a zis: «Am căpătat un om cu ajutorul maestrului Artei!»” (Culianu, 2019, p. 199). Astfel, reconstituirea și reconfigurarea unei lumi ajunse în derivă poate fi posibilă doar prin intermediul individului care a încetat să mai existe ca o entitate socială, sfidând prin urmare întreaga gamă de restricții și prejudecăți impuse de către raționamentele ideologice, care în mod tacit îi dicta ceea ce trebuie să „fie”, nu ceea ce voia (simțea) a „fi”.

O situație oarecum asemănătoare o putem observa și în romanul „Iepurii nu mor” (2007) de Savatie Baștovoii cu intruziuni în spațiul basarabean din anii socialismului dezvoltat. Specificul acestei lumi datorează mult viziunii de narator – un copil din clasa a III-a pe nume Alexandru Vakulovskii, zis Sașa. Represiunea comunistă este înfățișată prin sinceritatea și inocența copilului, supus unui proces de sovietizare continuu prin intermediul sistemului de educație al epocii. Viziunea despre lume pe care și-o formează micul protagonist oscilează între ceea ce i se predă la școală și între experiențele personale, reale și imaginare, de acasă și din mijlocul naturii. Savatie Baștovoii surprinde foarte bine pervertirea imaginației copilului de către profesorii care apreciază doar aparențele, doar ceea ce e conform prescripțiilor ideologiei de partid. Or, gândirea copilului, imaginația sa luxuriantă, visele sale par a fi cu mult mai presus chiar și decât al profesorilor obtuzi, care nu-l scot din etichetările vulgare de bou și prost. Pentru ei mirificul copilăriei emanat de lumea interioară a acestui elev este de neînțeles.

Tânăra generație este educată în spiritul unui colectivism radical după principiul „hipnopediei” (sugestii induse în timpul somnului) din romanul „Minunata lume nouă” explicat cu înflăcărare de către Directorul Centrului de Incubație și Condiționare: „min-tea copilului *se contopește* cu aceste sugestii și suma sugestiilor *formează* mintea copilului. Și nu numai mintea copilului. Și mintea adultu-

lui – pentru toată viața. Minte care judecă, și dorește, și decide – alcătuită din aceste sugestii. Dar toate aceste sugestii sunt sugestiiile noastre!” (Huxley, 2011, p. 34). Într-o manieră similară universul copilăriei din romanul „Iepurii nu mor” este construit în timpul cursurilor școlare prin raportarea antitetice la copiii de dinaintea de revoluția lui Lenin și la copiii din spațiul capitalist, evidențiindu-se desigur marile privilegii a minunatei lumi din care fac parte. Fragmentul din textul lui Leonid Leonov dat citirii de către profesorul Profir Matveevici în fața întregii școli este edificator: „Toți oamenii celebri ai epocii, ale căror portrete vă înfrumusețează școlile voastre, de mici au trăit în lipsuri, au trecut prin viața grea din subsoluri și au cunoscut vocea aspră a stăpânilor. Ei munceau la egal cu tații lor și au cunoscut pe pielea lor prețul bucății de pâine, puternic sărată de lacrimile nemângâiate ale copilăriei. Ei n-au avut nici case de pioneri, nici stadioane și nici Artec... Puterea sovietică v-a izbăvit de sărăcie, subsoluri și insuportabile înjosiri sociale. Nici o hotărâre a conducerii nu are loc fără a ține cont de faptul cum se va răsfrânge ea asupra copiilor și viitorilor copii și a propriilor voștri copii. Zâmbetul copilului devine scopul principal al statului nostru. De la voi se cere doar a învăța bine la școală și o atenție iubitoare pentru bunurile obștești” (Baștovoi, 2012, p. 171).

Educația este realizată prin intermediul unor sloganuri și prin relatarea unor povești moralizatoare ideologizate. Idealurile umane sunt raportate la modele pseudo-exemplare dictate de la centrul de propagandă, spre a inocula copiilor pseudovalorile comuniste. În mare parte aceste valori se referă la figura lui Lenin ca model al omului perfect, la eroii care au luptat în război și au apărat Uniunea Sovietică „de teroarea capitalistă” și la importanța afilierii la un „grup”, iar acest grup trebuie să fie neapărat cel comsomolist. Surprinzător este faptul că în ciuda propagandei unde copiilor

nu li se vorbea nimic despre Dumnezeu, însuflându-le constant ura față de pretenșii dușmani ai URSS, totuși din conștiința copiilor n-a putut fi ștearsă percepția despre Dumnezeu. Dumnezeu era exclus din ecuația lumii. Divinitatea în conștiința individului sovietic este marcată de figura hegemonică a lui Lenin. În conștiința copilului din romanul „Iepurii nu mor” Lenin supraveghează fiecare gând, fiecare acțiune a copilului. Prin intermediul tabloului plasat deasupra clasei copilului i se însuflă gândul că Lenin îi observă fiecare mișcare („Lenin stătea deasupra clasei și vedea tot” (op.cit.)), întocmai precum figura lui *Big Brother* (Fratele cel Mare) din romanul lui George Orwell, „O mie nouă sute optzeci și patru” („Ratele cel mare stă cu ochii pe tine” (op.cit., p. 8)). Savatie Baștovoi surprinde cu subtilitate perfidia cu care acționează structurile de propagandă pentru suprimarea credinței, a voinței de gândire și de acțiune spontană, liberă.

O bună parte a reflecțiilor personajului principal își au izvorul în frământările sale din sânul naturii, departe de matricea ideologică a școlii. Mersul în pădure după brebenei pentru porci, reprezintă pentru protagonist un prilej de liniște și contemplație, un moment pe care și-l oferă spre a se bucura de frumusețea naturii. Evadarea lui Sașa în sânul naturii, după cum era și obișnuința lui Serafim Ponoară din romanul „Povestea cu cocoșul roșu”, este un bun prilej pentru bucuriile simple ale copilăriei. Pentru Sașa, Dumnezeu încă mai este prezent în mijlocul naturii, iar scara de care se împiedica este un indiciu că Dumnezeu încă nu a plecat în cer: „Era însă un sentiment plăcut să știi că el se află acolo. Și că de fiecare dată când te împiedicai de scara aceea uriașă îți venea în minte gândul că Dumnezeu nu a plecat încă și încă se mai poate să-l întâlnești într-una din zile” (op.cit.). Astfel, rutina zilnică de acasă devine pentru copilul Alexandru unica posibilitate de a se sustrage din câmpul

de opresiune al ideologiei oficiale. În gândurile lui ia naștere o altă lume, liberă de viziunile profesorilor îndoctrinați și obtuzi, care se identifică, în temeii, cu „Poliția gândirii” din distopia lui Orwell. Nu întâmplător romanul se încheie cu ziua de 31 mai, o sugestie parabolică a unei libertăți adevărate. În această zi se termină anul școlar, iar Nicolai Arsenievici dă drumul iepurilor în pădure.

Năzuința lui *homo sovieticus* de a gusta într-o bună zi din bucuria adevăratei libertăți devine mai pronunțată în alt roman al lui Savatie Baștovoii, „Audiență la un demon mut” (2009). Deși acțiunea romanului pare a avea unele coordonate ușor de recunoscut în istoria recentă a Basarabiei, autorul schițează un itinerar fantastic conspiraționist în spatele căruia s-ar ascunde un guvern mondial. Personajul central, Victor Rotaru, este o figură proeminentă de pe scena politicii statului nou creat, Republica Moldova. Prezentat drept un etalon al demnității umane, el este plasat în mijlocul unei lumi a deconstrucției tuturor valorilor fundamentale. Romanul ne prezintă lupta disperată a omului care vrea să fie corect în primul rând față de sine, dar și față de poporul din care face parte. Într-o lume în care se acționează în mod vădit în numele răului, Victor Rotaru este naivul ce luptă asemeni lui Don Quijote cu morile de vânt, cu sistemul construit după un model diabolic, un sistem de guvernare care a luat naștere din pactizarea noilor reprezentanți ai clasei politice cu structurile obscure ale unei ordini gândite și promovate din centrul unor grupuri oculte. Noua ordine mondială descrisă de către Savatie Baștovoii ia naștere pe ruinele fostului sistem totalitar comunist al unei Româнии în care o bună parte dintre liderii religioși au slujit mai degrabă sistemul decât Biserica. Noua ordine mondială asociată principiilor democratice preia moștenirea abuzurilor din societatea totalitară. Mizează pe caractere lipsite de caracter. Fenomenul „marionetelor” atât de

caracteristic suprimării libertății din societățile totalitare, este valorificat din plin de noua ordine mondială. Dacă în totalitarism organul represiv prin care statul acționa și își impunea punctul de vedere erau serviciile speciale, cunoscută în alte distopii amintite de noi ca fiind poliția secretă, funcționarul de partid, poliția gândirii ș.a., în noua ordine mondială organul represiv prin care acționează statul este presa.

Omul din romanul „Audiență la un demon mut” este controlat de către mijloacele de informare în masă, în deosebi a conferințelor și a comunicatelor de presă, folosite drept un mijloc de constrângere și de amenințare. Viața unui individ depinde de cel mai neînsemnat reportaj, care îl prezintă fie într-o lumină favorabilă, fie una denigratoare: „dacă n-o să vă faceți treaba, tu și colegii tăi o să vă vedeți muștrele astea idioate în ziarele de mâine, cu toată povestea vieții voastre!” (Baștovoii, 2009, p. 44). Astfel, partea cu adevărat demonică prin care se intervine asupra unor procese din societate este tocmai că omul a ajuns să fie foarte ușor șantajat de către această nouă putere numită mass-media: „Arma tradițională într-o astfel de luptă rămânea calomnia. Presa românească, aservită masoneriei mondiale, avea să devină vehiculul principal care avea să ducă tonele de murdărie în casele și în inimile oamenilor creduli și dezinformați” (op.cit., p. 46).

Pervertirea caracterelor și a valorilor umane prin intermediul manipulării opiniei publice, a creat premisele unui control absolut chiar și atunci când oamenilor li se vorbește de libertate și democrație. În funcție de interesele urmărite de către oculta mondială se aprobă reguli și legi impuse, ulterior spre a fi respectate, societății deja pregătite de dinainte pentru a le accepta. Deși parte să anunțe subiectul celuilalt roman distopic al lui Savatie Baștovoii, „Diavolul este politic corect” (2010), romanul „Audiență la un demon mut” este continuarea reflecției supra problemei răului ce se manifestă prin intermediul orânduiriilor

sociale și a legilor făcute de către păpușarii politici. În orice caz, autorul dezvoltă un fir logic după principiul – efectul are o cauză, sau altfel spus, probarea în plan ficțional a posibilităților deveniri (sau devieri) ale răului, care se manifestă în societatea controlată politic din ce în ce mai agresiv. Nu în zadar se consideră că autorii de texte distopice au capacitatea de a anticipa unele evenimente ce-au să se producă în viitorul apropiat. Și acest fapt se datorează înțelegerii mecanismului după care se produce și are să se producă un anume experiment social, după cum foarte bine au reușit la vremea lor să-o facă Evgheni Zamiatin sau Aldous Huxley. Sau poate datorită deschiderii sensibilității artistice la înțelegerea problemelor sociale, lucru de care era convins și Jung atunci când afirma că „arta întotdeauna cuprinde, în avans, în mod intuitiv, schimbările viitoare ale conștiinței generale” (Jung, 2011, p. 99).

Gradul de percepere a răului în cele trei romane ale lui Savatie Baștovoii se desprinde parcă dintr-o axă temporală gradată în care răul se manifestă din ce în ce mai grav. În romanul „Iepurii nu mor”, răul se manifestă oarecum inofensiv în raport cu recentele atrocități ale războiului, însă odată cu impunerea unor modele existențiale și suprimarea prin intermediul legilor a libertăților fundamentale ale omului, răul devine în romanul „Audiență la un demon mut” mult mai grav și mai incisiv decât cel din perioada sovietică resimțit de către personajul Sașa din romanul „Iepurii nu mor”. Iar gravitatea acestuia pare să se amplifice după principiul – din rău în mai rău. Autorul indică o posibilă pistă de escaladare, probând în plan ficțional o posibilă direcție spre care se poate îndrepta sau până unde poate ajunge acest rău, situație enunțată oarecum profetic de către protagonistul romanului Victor Rotaru: „familia ca atare va dispărea în viitorul apropiat. Copiii vor fi crescuți și educați în cazarme, ca naște batalioane, iar cei care vor arăta semne de boală vor fi

uciși la naștere sau în primii ani de viață. Nu vor mai exista invalizi și bătrâni incapabili de muncă. Viața va avea un termen limită, după care «mașinăria umană», cum o numea autorul acestui proiect demonic publicat cu mulți ani în urmă în *Times*, va fi oprită. Moartea asistată va fi la fel de răspândită ca avortul” (op.cit., p. 240). Autorul denunță mecanismele prin care se produce dezumanizarea și masificarea individului. Romanul „Audiență la un demon mut” poate fi considerat o parabolă necruțătoare la adresa funcționarilor care în loc să fie de partea lui Hristos sau de partea intereselor naționale ale poporului din care fac parte, aleg să fie supușii unui „demon mut”, reprezentantul oculte având drept scop noua ordine mondială. Punând față către față două tipuri de caracter, cel doar numit Preasfințit și cel ce prin ascultare și smerenie a ajuns să fie Preasfințit, autorul surprinde efectele produse în timp: unul seamănă ură, altul înmulțește iubirea față de aproapele. Unul făcut Episcop de către serviciile speciale ale oculte mondiale, iar altul devenit Episcop prin trăirea intensă a valorilor creștine în comuniune cu Dumnezeu, un Episcop ce risipește pe credincioșii plini de râvnă pentru Hristos și alt episcop ce adună credincioșii în jurul adevărului evanghelic. Un exemplu de individ fabricat în laboratoarele de dezumanizare și un exemplu de demnitate umană care nu a acceptat colaborarea cu sistemul chiar și cu riscul vieții. Aceste dublete de ființe umane total opuse denotă o expresie mitică de constituire ființială a omului după modelul celor două naturi coexistente în acesta, binele și răul, relevat, după cum este și în mitologia românească (omul „meșterit” de către Nefârtate și desăvârșit de către Fârtate). Acest motiv al dublării, în care un personaj este reflexia inversă a caracterului celuilalt, poate fi întâlnit și în romanele, „Trei ceasuri în iad” de Antonie Plămădeală și „Povestea cu cocoșul roșu” de Vasile Vasilache, unde unul e produsul sistemului, numit Peter Gast și altul e

omul original, autentic, nerecunoscutul Anton Adam sau opoziția dintre firea propagandistului și arțăgosului Anghel și firea țaranului credul și săritor la nevoie Serafim Ponoară.

Prin definiție, un Episcop este considerat a fi un etalon al demnității umane și ar trebui să fie „fără prihană”, adică să întrunească toate virtuțile. Or, Episcopul „K” din romanul lui Savatie Baștovoi este prea departe de semnificația primară (în accepția apostolică) a ceea ce presupune a fi un episcop (ἐπίσκοπος-su-praveghetor). În acest caz, naratorul surprinde cu lux de amănunte toate dedesubturile care au contribuit la crearea unui pseudo-episcop, un Episcop fără merite, „făcut” în urma unor înțelegeri de culise. Episcopul „K” e lipsit de verticalitate, „moștenind caracterul tatălui său”, care „a fost un om cuminte și fără personalitate”, e considerat de către Mitropolitul responsabil de șlefuirea piulițelor pentru sistem ca fiind „o lepădătură din Bucovina, bastard nenorocit și prost”. Este ilustrarea tipului uman pe care sistemul îl selectează și-l pregătește ca să-i fie slugă supusă și docilă.

Toate acțiunile întreprinse în raport cu acest viitor Episcop sunt îndreptate spre crearea tipului de caracter mai aproape de demonic decât de unul evlavios. Astfel, „Episcopia îl transformă pe sfiosul Dacian (numele de mirean al Episcopului „K”) într-un tiran”. Timp în care căpătase „putere să comande și să hotărască destinele a mii de oameni. Această putere îl nebunea și îl făcea să schimbe tot ce ieșea în cale. Preasfințitul schimba chiar și lucrurile care mergeau aparent bine” (op.cit., p. 69). Pentru Preasfințitul „K” schimbarea devine un scop în sine, sau cum am mai spune: reformă de dragul reformei. Un fel de „revoluție permanentă” ca la Lev Davidovici Troțki. Scopul urmărit de reformă nu este schimbarea lucrurilor în bine. Astfel, răul ia naștere din însăși reaua intenție a celor ce fac legi, care uneltesc răul prin fiecare ordonanță emisă, asemenea Castelanului din legenda din Emden din ro-

manul lui Antonie Plămădeală „Trei ceasuri în iad”. Funcția de mutilare a ființei umane originare din legenda din Emden este preluată de către doctorul Murnau, „modelator de chipuri și de identități umane” (Andrei Țurcanu). Aidoma castelului predestinat să fie un loc al desfigurării de oameni, tot așa este și sistemul descris de către Savatie Baștovoi ce are menirea să fabrice servi. Când aceste slugi nu mai sunt trebuincioase, sunt schimbate cu altele, mai bine pregătite și mai eficiente. Tocmai cu asemenea tipare umane vine să lupte personajul Victor Rotaru. În schimbul renunțării la cauza sa de a lupta cu „morile de vânt” și acceptarea ofertei de a fi până și mitropolit, alege disocierea de tot acest sistem de înrobire, iar în semn de refuz exclamă sec: „– Să mă ferească Dumnezeu de mitropolii făcuți de voi!” (op.cit., p. 256). Deși știa într-adevăr cum stau lucrurile, alege să meargă în audiență la unul din factorii de decizie a acestui sistem și să se convingă de ceea ce doar a dedus în timpul cercetării sale. Iar datorită faptului că nu a îngenunchat în fața „demonului mut” și nu a pactizat cu sistemul pe care-l conduce a fost eliminat din ecuație, după cum fusese eliminat și imprevizibilul și incontrollabilul Episcop Mitrofan.

Amploarea răului capătă cote grave în romanul „Diavolul este politic corect” (2010) prin implementarea la scară mondială a unor legi diabolice. Legile sunt adoptate ținând cont de statistici seci și nicidecum de realitățile omului concret. Omul a devenit doar ce se poate exprima prin consum, o cifră dintr-un ansamblu de cifre. Rostul lui se limitează la un număr dintr-o listă, nimic mai mult, sau cum se exprima Jung cu referire la condiția individului masificat din societatea modernă: „omul ca unitate socială și-a pierdut individualitatea și a devenit un număr abstract în statistica unei organizații. El nu mai poate juca decât rolul de unitate interșanjabilă și infini-tezimală” (Jung, 2011, p. 282). Sistemul a scos

din calculele sale factorul uman, a lipsit omul de sentimente umane. Grăitoare în acest sens este scena aflării morții mamei protagonistului, Iacob Kohner. Scena e reflectată oarecum în maniera lui Albert Camus („Străinul”). O simplă lege, și anume Legea 182/110, reglementa (impunea) 65 de ani ca termen limită a vieții umane. Astfel, legea devine o paradigmă radicală prin intermediul căreia se impune un control absolut în raport cu drepturile omului, iar unicul drept al omului care totuși este respectat în această distopie este doar dreptul la moarte. Acest radicalism politic nu face decât să scoată din om până și cea mai mică fărâmbă de milă sau de compasiune față de durerea aproapelui. De fapt, aproapele este scos din viața individului, lăsându-l pe acesta de unul singur în fața statului și în fața sistemului de legi care trebuie respectate cu orice preț.

Or, legile și reglementările din romanul lui Savatie Baștovoi sunt pentru a justifica acțiunile din ce în ce mai multe ale răului, întocmai după principiul enunțat de Apostolul Pavel în Epistola către Romani 5:20, „Legea a venit pentru ca să se înmulțească greșeala”, idee enunțată și în celebrul aforism preluat de Cicero în „De officiis” (Despre datorie) Cartea I, X, 33, „Summum ius summa iniuria”, acolo unde justiția este prea multă este și multă nedreptate. Legea suprimă liberul arbitru și îngenunchează individul. Factorii de decizie profită din plin de puterea ce le-o poate da însuși faptul de a face legi, cum e bunăoară personajul fost premier al Marii Britanii, Lordul Richard, care își declama puterea în fața tânărului Artur (servitorul): „Oamenilor le plac legile! Și noi le facem legi! Noi! Mă auzi, tinere? Noi facem toate legile! Toate! Mă auzi? Legi! Legi! Legi! Ador legile, pentru că prin ele poți îngenunchea lumea!” (Baștovoi, 2010, p. 71). Mulțimea este învățată să se supună orbește legilor făcute de către clasa politică. Indivizii de caracter și atitudine nu mai există, au fost eliminați. Astfel, „Nu mai există fana-

ticii de altădată, capabili să omoare pentru o idee...” și statul are mână liberă să acționeze după bunul plac.

O lume lipsită de fascinația iubirii regăsim în romanul „Diavolul este politic corect, o lume în care ura și jocurile politice obscure sunt la ordinea zilei, iar „blestemul legii” îi urmărește pe toți. Aparatul de stat produce doar politici demonice, reducând personalitatea umană, cum s-ar exprima Jung, la „o funcție a societății”. Individul nu își mai aparține. În această societate pretins ideală o serie de expresii eufemistice de corectitudine politică camuflează adevăratele atrocități comise de către structurile statului împotriva omului și a umanității. Pruncuciderea este numită eufemistic „întrerupere a sarcinii”, uciderea propriu zisă a omului este numită „întreruperea vieții” sau și mai bizar „întreruperea funcțiilor vitale”, iar semnificațiile primordiale ce definesc omul, sau cel puțin ceea ce se poate exprima prin cuvântul *om* sunt distorsionate și substituite cu semnificații abstracte despre om. Astfel, cuvântul *om*, pentru a se promova ideea că este o ființă socială și nicidecum una individuală, este substituit prin expresii banale precum: „ființe umane” sau „mașinărie umană”. Legile lui Dumnezeu au fost anihilate și înlocuite cu legi de stat, pe care naratorul le atribuie diavolului, pentru că în principiu „Diavolul, atunci când își propune ceva, are un singur scop: să ucidă” (op.cit., p. 161). Astfel, legea este însăși întruchiparea răului, ba chiar o expresie mai perfidă decât figura diavolului însuși. După ce conștientizează gravitatea răului din jurul său, protagonistul romanului, Iacob Kohner, care la început încearcă un zel orb de luptă cu acest rău, își găsește mai apoi pacea interioară în experiența religioasă și desfătarea în învățătura Evangheliei. Chiar dacă este atras și înrobit de tehnologiile puse la dispoziție de către societatea modernă, în special a canalelor de informare în masă, datorită experienței religioase autentice, el simte totuși că a fost eliberat de

aceste false necesități, „Întors acasă (după ce primise botezul și petrecuse o vreme în comuniune cu Dumnezeu, nota ne aparține), Iacob nu mai simțea nevoia să pornească televizorul sau computerul. Inima lui era plină și gândurile care îl purtau spre tainele propriului suflet îi erau suficiente”(op.cit., 166).

Marea surpriză pe care o aduce romanul lui Savatie Baștovoii în spațiul literar basarabean, nu este doar evocarea unei lumi distopice prin care se atrage atenția la eventuale pericole și capcane în care societatea poate cădea, dar este și un manifest a unei lumi a posibilului în contextul recrudescenței extremismului „diavolului politic corect”. Subiectul plasat într-un timp „nemaiîntâmpat” încă nouă, omenirii în ansamblu, creează impresia că actualele (momentul lecturii) mișcări sociale și politice vor converge mai devreme sau mai târziu în hidoșenia unui curs de viață imaginat de narator. Astfel, romanul este o parabolă asemănătoare până la un punct cu unele exemple și reflecții pilduitoare ale lui Dostoievski din romanul „Frații Karamazov”, spusă (expusă, cu sensul de povestită/narată) aproape în stilul predicilor duminicale despre necesitatea stringentă a omului de a se apropia de Dumnezeu. Abundența de cugetări și învățături din Scriptură sunt prezentate ca fiind unica posibilitate de înțelegere a omului și a realității răului din lumea care îl devorează, întoarcerea la valorile creștine fiind singura modalitatea pentru a scăpa de răutatea însăși a omului și de capcanele diavolului, de legea politic corectă.

Așadar, am urmărit și identificat în romanele lui Savatie Baștovoii, exclusiv pe o filieră tematică sau pe subiectul ce vizează în mare parte expresia răului ce se constituie după o matrice ideologică totalitară, caracteristicile ce pot confirma ipoteza noastră, precum că aplicarea cu forța a unui ideal utopic poate distruge cea mai sensibilă latură a omului, identitatea sa. Această expresie a răului are

un caracter existențial și poate doar să-i mi-meze dimensiunea ontologică și nicidecum nu-l poate substitui, pentru că idealul ține de dimensiunea metafizică, de divinitate. Or, a impune dimensiunii existențiale modelul ideal, ar fi tot una cu făurirea și impunerea, poate și fără voie, a răului. E totuna cu ceea ce admitea Platon: fie recunoști că lumea sensibilă este copia celei imaginare și admiti din start că este imperfectă, fie îi impui modelul celei imaginare și obții astfel dezastrul și ruina individului. Lucru de care ne-am putut convinge pe deplin din analiza romanelor abordate. Chiar dacă libertatea presupune ființarea binelui și a răului deopotrivă, totuși în cadrul „lumii narative” este verificată doar una dintre aceste posibilități, cea a binelui impus sau a răului voit ca necesitate, sau după cum afirmă Luigi Pareyson, „atât binele cât și răul sunt astfel numai ca fiind libere, într-atât încât răul necesar încetează de a fi rău, și e mai bun răul liber decât binele impus” (Pareyson, 2005, p. 199-200). Pentru ca binele să se poată manifesta ca atare este nevoie în aceiași măsură și de libertatea răului. Mai presus de bine și de rău este libertatea, sau după cum afirmă Berdiaev: „Libertatea devine și libertatea răului, fără libertatea răului, binele nu ar fi liber, ar fi determinat, impus cu forța. Și, în același timp, libertatea răului creează necesitatea și sclavia. Sclavia e rodul libertății, și fără această posibilitate de a crea sclavia, n-ar exista deloc libertate, ci o sclavie a binelui. Totuși, sclavia binelui e un rău și libertatea răului poate fi un bine mai mare decât un bine forțat” (Berdiaev, 2016, p. 269-270). Punând aceste problematizări filosofice în limitele unui exercițiu de imaginație (imaginare), adică în scenariul unei opere literare, se poate observa cum societatea utopică se transformă într-o societate antiutopică cu valori răsturnate și idealuri ce se transformă cu ușurință în „anti-idealuri”. E o societate ce-și construiește propriul om, despre care spune că este „nou”, dar care de-

vine infinit mai rău decât cel vechi. Adaptând întreaga masă de oameni la condiția „omului nou”, observăm din operele analizate că societatea totalitară nu-și dorește altceva decât niște inși dezumanizați, capabili doar de instincte primare și subiectivism abuziv.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- 1 Jung, C. G. Opere complete Volumul 10: Civilizația în tranziție. Traducere din germană de Adela Motoc și Cristina Ștefănescu. București: Editura Trei, 2011, 655 p., ISBN 978-973-707-423-2
- 2 Baștovoi, Savatie. *Audiență la un demon mut*. București: Editura Cathisma, 2009, 262 p. ISBN 978-973-88443-1-5
- 3 Baștovoi, Savatie. *Diavolul este politic corect*. București: Editura Cathisma, 2010, 189 p. ISBN 978-973-88443-7-7
- 4 Baștovoi, Savatie. *Iepurii nu mor*. București: Editura Cathisma, 2012, ediția a III-a, 335 p., ISBN 978-606-8272-06-1.
- 5 Berdiaev, Nicolai. *Încercare de metafizică eshatologică (Act creator și obiectivare)*. Traducere de Stelian Lăcătuș, postfață de Gheorghe Vlăduțescu. București: Editura Paideia, 2016, 281 p., ISBN 978-606-748-140-2.
- 6 Culianu, Ioan Petru. *Hesperus*. Prefață de Mircea Eliade. Iași: Editura Polirom, ediția a IV-a, 2019, 199 p. ISBN 978-973-46-7930-0.
- 7 Huxley, Aldous. *Minunata lume nouă*. Traducere și note de Susana și Andrei Bantaș. Iași: Editura Polirom, 2011, 275 p.
- 8 Pareyson, Luigi. *Ontologia Libertății. Răul și suferința*. Traducere de Ștefan Mincu. Editura Pontica, Constanța, 2005, 477 p., ISBN 973-9224-67-9